

1. V čem spočívá atraktivita malých měst, jaké jsou přednosti a nedostatky života v nich, které faktory ovlivňují vývoj a jak je tento vývoj regionálně diferencován?
2. Jaké jsou současné principy formování mikroregionů, jakými cestami se může ubírat budoucí prosperita malých měst a jejich zázemí?
3. Do jaké míry je tento vývoj podobný situaci v západní Evropě?
4. Jak jsou malá města vnímána svými obyvateli, návštěvníky, podnikateli a jak se vytváří jejich identita?
5. Jak lze v současných podmínkách obohatit metodologii jednotlivých dílčích disciplín a regionální geografie ve vztahu k výzkumu malých měst?

Vědeckým cílem projektu bylo zdokumentovat, zhodnotit a zobecnit postavení malých měst v národním systému osídlení, zdůvodnit jejich diferenciaci a diskutovat jejich budoucí funkce a nástroje k dosažení prosperity. Projekt byl mezinárodně zakomponován v rámci projektu programu KONTAKT MŠMT s Filozofickou fakultou Univerzity Ljubljana na téma SETRVALÝ ROZVOJ MALÝCH MĚST (2005–2006).

V empirické fázi bylo zpracováno 33 podrobných případových studií malých měst s méně než 15 tisíci obyvateli na Moravě, ve Slezsku a ve východních Čechách a byly provedeny expedice do řady malých měst ve Slovinsku, Polsku a Slovensku. Případové studie byly založeny na metodice regionální geografie malých oblastí s důrazem na parciální syntézy.

Výsledkem projektu jsou generalizace zjištěných poznatků a typologie z různých zorných úhlů včetně hodnocení percepce a image malých měst. Z hlediska budoucího vývoje byla vyčleněna malá města v metropolitních regionech, malá města pod vlivem suburbanizačních procesů, v dobře dostupných regionech, ohrožená překonáváním mikroregionalizace a malá města periferních regionů, která hrají nepostradatelnou roli pro udržitelnost venkovského osídlení. Příspěvek vznikl při řešení projektu GA AV ČR IAA3086301.

Vaishar Antonín, Nováková Eva: Rozvojové zájmy českého pohraničí (na příkladu Orlicka)

Ústav geoniky Akademie věd České republiky
vaishar@geonika.cz, novakova@geonika.cz

Část pohraničních regionů patří k periférii Česka, přičemž regionální disparity se prohlubují. Rizika tkví v možné budoucí odkázanosti některých regionů na stálou centrální pomoc a v možných politických důsledcích stárnutí a posléze vyliďňování významných úseků českého pohraničí. Vědeckým cílem projektu je zmapovat problematiku vývoje pohraničí na úrovni celku a vybraného mikroregionu a pojmenovat nejvýznamnější faktory negativních důsledků marginalizace rurálního pohraničí. Konečným výsledkem řešení projektu bude monografie.

Problémy marginalizace českého (rurálního) pohraničí jsou spatřovány v analýze obecných problémů evropského pohraničí v současném období (po roce 1990), v analýze vývoje sídelní struktury po roce 1945, ve studiu kvality a stability populace a současných migračních tendencí, v nalezení ekonomické báze pohraničí, v definování potenciálu rozvoje cestovního ruchu v pohraničí, ve zhodnocení infrastrukturní vybavenosti pohraničí, v provedení typologie pohraničních regionů, v ocenění významu euroregionů pro rozvojové zájmy pohraničí, v pojmenování výhod a nevýhod, příležitostí a rizik, možné strategie rozvoje a ve zobecnění vlivu regionální a environmentální politiky ČR a EU.

Regionální studie Orlicka se zabývá mikroregiony Žamberka a Králík. Jsou studovány zejména souvislosti a důsledky výměny obyvatelstva po 2. světové válce na Králícku, ekonomika Orlicka, potenciály rozvoje, cestovního ruchu na Orlicku, infrastrukturní vybavenost Orlicka, vnitřní diferenciaci Orlicka, význam euroregionu Glacensis pro rozvoj Orlicka, pohled na Orlicko ze strany polského Kłodzka, SWOT analýza Orlicka, vnímání Orlicka lokální populací a dalšími subjekty. Bude vytvořen mikroregionální GIS.

Konsorciium řešitelů projektu číslo 2D06001 sestává z Ústavu geoniky AV ČR, Sociologického ústavu AV ČR, Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Sdružení Obcí Orlicko. Hlavním subdodavatelem je Národohospodářský ústav AV ČR.

Migrace a urbanizace

Moderuje: prof. RNDr. Martin Hampl, DrSc.

Vyžádané příspěvky

Čermák Zdeněk: Migrační vývoj v kontextu změn v sídelním systému Česka po roce 1990

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Albertov 6, 128 43 Praha 2
mak@natur.cuni.cz

Vývoj migrační mobility ve vztahu k osídlení je Česku po roce 1989 formován dvěma základními faktory: jednak to jsou nové globální vývojové trendy, reprezentované především procesem suburbanizace, jednak

specifičnost transformačního období, odrážející se např. v potřebě nápravy deformací z předchozího období. K dlouhodobým trendům poválečného vývoje migrace v České republice patřilo především: a) uzavírání migračních vztahů na nižších regionálních řádech odrážející se v atraktivitě malých a středních měst, b) snižování podílu saldové složky na migračním obratu, c) celkové snižování úrovně migrační mobility, které zvláště zřetelně pokračovalo i v první polovině devadesátých let. Hlavní bariérou migrační mobility je zejména situace na trhu s byty, především obtížná dostupnost bydlení v atraktivních městských střediscích. Vedle poklesu celkové mobility obyvatel došlo po roce 1990 k zásadnímu zvratu v migrační bilanci velikostních kategorií obcí – malé obce se stávají v průměru migračně ziskovými, střední a velká města (nad 10 tis. obyv.) migračně ztrátovými. Rozhodující roli v tomto vývoji hrají suburbanizační procesy, kdy nejsilnější migrační proudy směřují z velkých měst do jejich zázemí. V průběhu devadesátých let dochází nejen ke kvantitativnímu nárůstu těchto proudů, ale i ke změně ve struktuře migrantů, kteří se do zázemí stěhují. Suburbanizační migrační proudy tvoří na přelomu tisíciletí nejvýznamnější součást regionálních i sídelních migračních vazeb a jsou nejvýraznějším prvkem migračních vztahů v celém Česku.

Drbohlav Dušan, Janská Eva: Mezinárodní migrace a integrace imigrantů v Česku – reflexe albertovské školy

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Albertov 6, 128 43 Praha 2
ddrbohlav@quick.cz; drbohlav@natur.cuni.cz; ejanska@natur.cuni.cz

Příspěvek se zabývá tématem mezinárodní migrace a integrace imigrantů do českého prostředí. Hlavním cílem je ukázat, co a jakým způsobem bylo v těchto daných tématech zpracováno na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje UK v Praze v posledních cca 15 letech, a to jak výzkumnými aktivitami členů katedry (zejména v rámci různorodých projektů a grantových úkolů), tak studenty v jejich především magisterských pracích. Zdůrazněny jsou jak pozitivní stránky zvolených přístupů i výsledných poznatků, tak je upozorněno na některé nedostatky. Na příkladu vybraných ukázek analýz je dokumentován a v podstatě pozitivně hodnocen široký výzkumný záběr, rozmanité metodické přístupy, různé měřítkové regionální úrovně zpracování i logický důraz na prostorovou diferenciaci a podmíněnost daných procesů. V závěru je konstatováno, že na rozdíl od kvantitativních přístupů, použití kvalitativních metod (kromě Delfy šetření) je geografie z Albertova zatím spíše nedostatečně a nepřilíš sofistikované.

Ouředník Martin: Urbanizační a suburbanizační procesy v Česku

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Albertov 6, 128 43 Praha 2
slamak@natur.cuni.cz

Sídelní systémy v rozvinutých i post-socialistických zemích se v současnosti vyznačují souběžným uplatňováním několika druhů urbanizačních procesů. Od druhé poloviny 90. let nabývá v transformačních zemích na významu především suburbanizace, která se stává dominantním procesem ve vývoji velkých a později i menších měst. Příspěvek se zaměřuje na vývoj residenční suburbanizace v zázemí Prahy v posledním desetiletí. Pražský městský region představuje území, ve kterém se suburbanizační proces objevil nejdříve a s největší intenzitou.

V teoretické rovině je sledování založeno na konceptech teorie vývojových stádií měst a diferenciální urbanizace. Urbanizace, suburbanizace, deurbanizace, reurbanizace a další procesy měnící prostorové vzorce městských regionů jsou však považovány za souběžně působící druhy urbanizačních procesů, jejichž síla závisí na ekonomické a věkové struktuře společnosti, preferencích životního stylu a bydlení a možnostech realizace těchto preferencí ve společnosti.

V příspěvku jsou postupně představeny hlavní výsledky výzkumu suburbanizace a vliv tohoto procesu na fyzické a sociální prostředí Pražského městského regionu. Hodnocena je velikost suburbanizačního procesu, selektivní rozmístění nové bytové zástavby a její morfologie, struktura nově přichozího obyvatelstva, postoje zastupitelů suburbánních obcí k novým obyvatelům a sociální soudržnost sociálně polarizovaných sídel.

Postery

Drbohlav Dušan, Čermák Zdeněk, Dzúrová Dagmar, Janská Eva, Čermáková Dita, Lachmanová Lenka: Mezinárodní migrace a nelegální pracovní aktivity migrantů v Česku v širším evropském kontextu: Výsledky kvalitativních analýz

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Albertov 6, 128 43 Praha 2

drbohlav@quick.cz; drbohlav@natur.cuni.cz

Poster přibližuje průběžné vybrané výsledky výzkumu dělaného pod hlavičkou stejnojmenného projektu pro MPSV ČR (a přidruženě v rámci VZ geografické sekce Pff UK). Zachycuje popis použité Delfy metody expertního hodnocení a dva z konkrétních výstupů – pořadí zemí podle jejich významu z hlediska velikosti nelegálních migračních proudů do Česka a odhad celkového počtu nelegálních migrantů v zemi. Dále je prezentován tzv. klientský systém a vysvětlena jeho podstata. Poslední z ukázek reflektuje hlavní zjištěné poznatky (o problematice nelegálních ekonomických aktivit migrantů v Česku) z uskutečněných interview se 47 nelegálními migranty, a to jak s v zemi stále volně operujícími, tak s těmi, kteří byli zadrženi Policií a pobývají v detenčních centrech.

Projekt č. 1J 057/05-DP1 je řešen rámci programu: „Moderní společnost a její změny“ na MPSV ČR a navazuje na projekty MSM 0021620831, GAČR 205/03/0337 a projekt MMR WA-014-05-Z01.

Drbohlav Dušan, Čermák Zdeněk, Džurová Dagmar, Janská Eva, Čermáková Dita, Lachmanová Lenka: Mezinárodní migrace a nelegální pracovní aktivity migrantů v Česku v širším evropském kontextu: Výsledky kvantitativní analýzy

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Albertov 6, 128 43 Praha 2
drbohlav@quick.cz; drbohlav@natur.cuni.cz

Poster přibližuje průběžné vybrané výsledky výzkumu dělaného pod hlavičkou stejnojmenného projektu pro MPSV ČR (a přidruženě v rámci VZ geografické sekce Pff UK). Poster seznamuje čtenáře s hlavními cíli, resp. též s teoriemi, které jsou testovány i s metodickými přístupy, které jsou voleny tak, aby byly stanovené úkoly splněny do konce roku 2007. Z výsledků jsou prezentovány vybrané informace, zachycující postoje a situaci 69 post-sovětských imigrantů (evropská část bývalého SSSR), kteří dnes provozují v Česku nelegální ekonomické aktivity a současně se zúčastnili dotazníkového šetření. Čtenář se dozví: Zda měli migranti před svým příchodem v Česku své známé nebo přátele, jaké překážky jim brání v legální účasti na českém trhu práce, jaké měli důvody pro příchod do Česka, jaký je jejich současný měsíční příjem a jak jsou se svojí situací dnes v Česku spokojeni.

Projekt č. 1J 057/05-DP1 je řešen rámci programu: „Moderní společnost a její změny“ na MPSV ČR a navazuje na projekty MSM 0021620831, GAČR 205/03/0337 a projekt MMR WA-014-05-Z01.

Janská Eva: Druhá generace cizinců v Česku

Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Albertov 6, 128 43 Praha 2
ejanska@natur.cuni.cz

Príspevek je zaměřen na poměrně nově se objevující prvek druhé generace cizinců v české společnosti, a to zejména po roce 1990. Jedná se o výzkum adaptace/integrace cizinců a jejich dětí do majoritní společnosti, přičemž byly zkoumány děti cizinců navštěvující mateřské školky v jednotlivých krajích ČR. Využita byla metoda kvótního výběru a posléze uskutečněno dotazníkové šetření s dětmi ve školkách, jejich učitelkami a též s rodiči dětí (N=300).

Cílem je mimo jiné zjistit sociální, ekonomické, kulturní a etnické charakteristiky respondentů, jejich znalost českého jazyka a adaptaci dětí v mateřských školách. Diskutovány jsou též faktory ovlivňující integraci rodin imigrantů do majoritní společnosti a jejich ochota zůstat v Česku trvale v závislosti na zemích původu respondentů.

Výsledky přináší nový pohled do života imigrantů a jejich soužití s majoritní společností. Na základě výsledků z dotazníkového průzkumu se zdá, že děti cizinců nemají problémy s jazykem majority, nemají větší problémy se začleněním se do majoritního kolektivu a jsou poměrně úspěšně akulturovány (dobrá znalost českého jazyka, bezproblémové začlenění se v kolektivu dětí a účast na kulturních i vzdělávacích programech organizovaných školkou).

Autor děkuje GAČR za finanční podporu grantu č. 403/04/P097 a výzkumnému záměru č. MSM 0021620831.

Kallabová Eva, Klusáček Petr: Současné strukturální a funkční problémy centrálních a subcentrálních zón velkých měst (Na příkladu čtyř evropských měst: Bologna, Lipsko, Ljubljana a León)

Ústav geoniky Akademie věd České republiky Ostrava, pobočka Brno, Drobného 28
kallabova@geonika.cz, klusacek@geonika.cz